

ČEMU MUKE EKUMENSKE?

Ratko Perić

TOMO VUKŠIĆ, *Međusobni odnosi katolika i pravoslavaca u Bosni i Hercegovini (1878-1903)*. Povijesno-teološki prikaz. Izd. Teološki institut, *Acta et Studia*, 1, Mostar 1994, str. 373.

Riječ je o povijesno-ekumenskoj tezi obranjenoj na Papinskom institutu za istočne studije u Rimu¹ i cjelovito objelodanjenoj na talijanskom jeziku u znanstvenom nizu Hrvatskog zavoda u Rimu.² Nakon pozitivnih ocjena talijanskog izdanja u domaćem³ i inozemnom tisku,⁴ početkom ove godine teza je izišla i u hrvatskom prijevodu u Mostaru. Radnja se sastoji od dva dijela: u prvom (str. 11-212) proučava se povijesni vid problematike, a u drugom dijelu (215-331) vrednuju se teološki vidici ekumenskih odnosa. Oba dijela imaju po tri poglavlja. Na kraju je donesena opsežna Bibliografija (333-358) i Kazalo imena spomenutih u knjizi (361-368).

U prvom dijelu prvo poglavlje *Crkveno i društveno stanje na Balkanu u drugoj polovici XIX. stoljeća* (11-70) prikazuje Bosnu i Hercegovinu slikovito kao lađu o koju se otimaju zapadu okrenuti Hrvati i istoku okrenuti Srbi, dok se treći, muslimani, opredjeljuju za Tursku ili se uopće ne opredjeljuju čekajući što će Allah dati. Prikaz je proviđen korisnim statistikama, kartama i drugim dragocjenim podacima.

U drugom se poglavlju govori o *preustrojavanju katolicizma i pravoslavlja u BiH* (71-123) u novim austro-ugarskim političkim okolnostima. U ožujku 1880. potpisana je Deklaracija između austro-ugarske vlade i ekumenskog patrijarhata u Carigradu s obzirom na stanje srpsko-pravoslavne hijerarhije u Bosni i Hercegovini. Po toj Deklaraciji zatečeni episkopi ostaju na svojim mjestima, nove pravoslavne episkope imenuje Beč u dogovoru s patrijarhatom. U slučaju njihova svrgavanja također će biti uzajamna obaviještenost dviju strana, kao što je bilo i u vrijeme otomanskog sultanovanja. Ono što su episkopi BiH davali patrijarhu, sada će mu davati bečka vlada. Vjernici neće morati davati poreze Crkvi, nego će episkopi imati redovnu državnu plaću.

1 Vidi u Glasu koncila, 14/91, 13.

2 T. Vukšić, *I rapporti tra i cattolici e gli ortodossi nella Bosnia ed Erzegovina dal 1878 al 1903*, izdanje Papinski hrvatski zavod sv. Jeronima, *Collectanea croatico-hieronymiana de Urbe*, 5, Rim 1991, 368 str.

3 J. KRIŠTO, *Časopis za suvremenu povijest* (Zagreb), 3/1992, 289-300.

4 G. CAPRILLE, *La civiltà cattolica*, 1 maggio 1993, 298-299.

U Katoličkoj Crkvi, umjesto dotadašnjega misijskog stanja s dvama apostolskim vikarijatima u Bosni i Hercegovini, ustanovljene su tri biskupije, neke obnovljene, uvedena je redovna hijerarhija s nadbiskupom u Sarajevu (1881) i dvama biskupima u Banja Luci (najprije sarajevski nadbiskup kao administrator, a od 1883. vlastiti biskup) i u Mostaru (1881). Njima se od 1890. priključuje i Trebinjsko-mrkanska biskupija. Crkve se organiziraju, Srpska Pravoslavna otvara svoje sjemenište pokraj Sarajeva, a Katolička Crkva čak šest malih i velikih sjemeništa. Održava se vjeronauk. Katolici su mnogo angažiraniji. Iako je takva situacija i takve potrebe, SPC prima više pomoći od vlade negoli Katoličke Crkve.

U trećem poglavlju promatra se *životna svakodnevica i jedinstvo Crkava* (125-212). Kad se radi o tako osjetljivu pitanju kao što je prozelitizam, prisilno i nečasno predobivanje vjernika iz druge vjerske zajednice, autor iznosi brojke za razdoblje koje on obrađuje: od 1878. do 1904. godine otpalo je 100 katolika, a nadošlo novih 68. Pravoslavaca je otpalo 37, a nadošla 72. Zato s pravom zaključuje: "Tko želi objektivno pisati o prozelitizmu u BiH onog vremena, ni u kojem slučaju nema razloga za optužbu Katoličke crkve, njezinih biskupa i svećenika, jer je upravo Katolička crkva, kad su prevjeravanja u pitanju, bila najveći gubitnik". Osim toga, "katolička *Vrhbosna* nikada nije pisala o obraćenjima na katoličanstvo. A pravoslavni sarajevski *Istočnik* je to, naprotiv, činio vrlo često" (str. 163). Ni u odnosima između katoličke i pravoslavne hijerarhije, među biskupima, pravoslavci se nisu uvijek pokazivali dosljedni ni korektni. Nadbiskup je Stadler postavio načela dijaloga: molitva u Duhu Svetom, prevladavanje nacionalne pripadnosti i susret u vjeri u Isusa Krista, razlikovanje bitnoga od nebitnoga i formiranje paritetne komisije pravih stručnjaka koji će rješavati konkretne probleme. Na tu svoju ponudu Stadler nije nikad primio nikakva pravoslavnog odgovora (178-179). Neumorni Stadler pokrenuo je i ekumenski časopis "Balkan", koji je izlazio više godina (1896-1902). No, suradnje s druge strane nije bilo.

U drugom dijelu autor proučava neke ekumenske teme po ovim točkama: *Prava vjera i prava crkva* (217-239), u prvom poglavlju obrađuje najprije katoličke teologe i pisce, zatim pravoslavne. S katoličke strane bilo je onih teologa koji su isticali i crkvenost i pravovjernost Pravoslavne Crkve i vjere, iako je taj stav tek prava i potpuna stečevina II. vatikanskog sabora. S pravoslavne strane ostale su nejasnoće s obzirom na crkvenost i sakramentalnost Katoličke crkve do danas.

U drugom poglavlju: *Teološke i liturgijske razlike u katolika i pravoslavaca* (241-287): obred krštenja, beskvasni kruh za Euharistiju, epikleza ili zaziv Duha Svetoga nad misne darove koji se posvećuju i pretvaraju u Tijelo i Krv Kristovu, eshatološke teme: čistilište, oprosti, stanje duša; Bezgrešno začće B. D. Marije, *Filioque*, Papino prvenstvo i nezabludivost, bile su puno više obilježene polemikom negoli vedrim i smirenim dijalogom.

U trećem poglavlju donose se razlike kršćanske podijeljenosti i mogućnosti ponovne uspostave jedinstva među Crkvama (289-331). Navode se ovi čimbenici: cezarizam i bizantinstvo, narodni karakter i jezik, teološke i obredne razlike, pogreške Latina i latinske novosti. Među zapreke autor ubraja: vjerovanje u nemogućnost sjedinjenja, jaz među dogmama, predrasude i fanatizam, uzajamne antipatije, kriva mišljenja, simonija, neznanje, nacionalni ponos, nesnošljivost itd. Promicanje sjedinjenja vodio je osobito ćirilometodijanski pokret sa svim putovima i sredstvima koja su mu bila na raspolaganju od pripreve uma i srca do molitve Bogu i proučavanja drugih. Nositelji toga pokreta bili su također među najvišom katoličkom crkvenom hijerarhijom u Bosni i Hercegovini i u Hrvatskoj.

* * *

Eto, to bi bio kratak sažetak knjige od 333 stranice na kojima se proučava samo 25 godina ekumenskog otvaranja, taktiziranja, i to pod dijaloškim vidom, na prijevoju s prošloga u ovo stoljeće. A sad se opet vratimo naslovnom pitanju: čemu muke ove? Prošlo je sto godina, a, koliko je vjerovati očima, nismo se ni milimetar pomaknuli iz neekumenske 1894. godine. Ali smo se ovih posljednjih ratnih godina međusobno udaljili, možda, za stotinu ljeta!

Gledano kroz kršćansku povijest nigdje se "Sizifov posao" tako uspješno ne ostvaruje kao na tom sjeditiniteljsko-razjediniteljskom, tj. ekumenskom području, a u osobitoj mjeri na ovom našem prostoru. Jedan naraštaj biskupa, teologa, vjernika, Kristovih učenika, da kažemo slikovito, uzme veliki kamen iz Neretve pa ga kotrlja uz Velež. A onda, kad je izišao na vrh Veleža, umjesto da uživa ljepotu Božjega sunca i čista zraka, sunovrati se zajedno s kamenom usred modre i kamenite Neretve. I druga generacija tako, i treća, i trideset i treća. Starogrčki mit kaže da je to Sizif radio po odredbi, odnosno po kazni, bogova. Pitamo se: Jesmo li i mi u Novom zavjetu kažnjeni od našega dragoga Boga, i Sina Njegova Isusa Krista koji je u najsvećanijem trenutku svoga života, na Posljednjoj večeri, molio Oca nebeskoga "da svi budu jedno" (*Iv 17,21*), kao što su Otac i Sin? Je li moguće da su ljudi i kršćani skloniji razjedinjavanju nego kršćanskom sjedinjavanju? Je li moguće da će Sinovljeva molitva ostati uzaludna, besplodna, samo neka čežnja, samo pusti snovi, koji se iz generacije u generaciju pretvaraju u frustraciju? I, što smo to mi sve skrivili Nebu da se već stoljećima nalazimo na ovom kamenu kušnje, tvrdom kamenu spoticanja, kamenu koji se više puta svali na nas i na naše savjesti, ili mi udarimo oda nj?

Ali zašto to sve motriti pod kažnjeničkim i kušalačkim vidom? Još u Starome zavjetu *Propovjednik* je otvoreno govorio o ovome životu i njegovu smislu: "Razmišljam o mučnoj zadaći što je Bog zadade sinovima ljudskim" (3,10). Među te mučne zadaće Novoga zavjeta očito ulazi i ekumenska muka.

Isus nam je rekao da će biti uzalud svako naše kršćansko svjedočanstvo pred nekršćanskim svijetom, ako se ne dokažemo pravim njegovim učenicima.

Smatramo velikom tajanstvenom milošću što Bog potiče neke od svojih sinova da se bave tom ekumenskom problematikom, da proučavaju prošla iskustva i pronalaze nove putove, nemirni dok ne ostvare tu Isusovu molitvu i zapovijed. Čini se da don Tomo Vukšić svojim ekumenskim radom i doktorskom radnjom ulazi u red takvih nemirnih oduševljenika i angažiraca. Bilo mu uspješno i s Božjim blagoslovom!